

Dz 2,22-23.32-33.36-39

Tłumaczenie:

22. *Izraelici, posłuchajcie tych słów:*

o Jezusie z Nazaretu, mężczyźnie, który został wobec was uwiarygodniony przez Boga poprzez objawy mocy i cuda i znaki, których dokonywał przez niego Bog pośród nas

- jak sami o tym wiecie -

23. *tego, wydanego [wam] z wyznaczenia wolą [Bożą] i przeznaczenia przez Boga zabiliście, przybiwszy go rękami bezbożnych do krzyża,*

...

32. *tego to Jezusa Bóg wzbudził [z martwych], którego (=wzbudzonego Jezusa) my wszyscy jesteśmy świadkami;*

33. *gdy został wywyższony prawicą Bożą,*

to wziął od Ojca obiecany dar - Ducha Świętego

[i] wylał go, [a] wy to widzicie i słyszycie.

...

36. *Niech więc cały dom Izraela przyjmie jako pewne to, że Bóg ustanowił i PANEM i Chrystusem tego Jezusa, którego wy ukrzyżowaliście.*

37. *Kiedy to usłyszeli, przeszło im [to] serce [i] powiedzieli do Piotra i pozostałych apostołów: Co powinniśmy zrobić, bracia?*

38. *Piotr odpowiedział im:*

Nawróćcie się i niech każdy z was da się ochrzcić pod wezwaniem imienia Jezusa Chrystusa na odpuszczenie waszych grzechów, a otrzymacie dar Ducha Świętego.

39. *[Ponieważ] wam i dzieciom waszym i wszystkim [tym], którzy są daleko, jak wielu by ich Pan, Bóg nasz powołał, jest dana ta obietnica.*

Tekst kazalny stanowi 8 wersetów wyrwanych z kontekstu (Dz 2,14-40), przez co niezbędnym jest pobieżne przyjrzenie się całości, której część stanowią.

1. Dzieje Apostolskie

1. Powiązania z Ewangelią Łukasza

Dz są bardzo ściśle powiązane z Ewangelią – łączy je adresat (Łk 1,1-4 i Dz 1,1-3) i spełnia się w ich narracji bardzo wiele zapowiedzi z Ewangelii (np. Łk 24,46-49; 2,29-32), a sama księga rozpoczyna się od tej samej sceny, którą kończy się Ewangelia.

2. Dz 1,8

Fragment ten jest przez wielu egzegetów uważany za oznaczenie kolejnych etapów narracji Dz. Obietnica ta zaczyna się spełniać w Dz 2,1nn, a w mowie Piotra znajduje swoje teologiczne uzasadnienie – wyjaśnienie wydarzeń za pomocą wykładu fragmentów z wybranych pism Biblii Hebrajskiej.

2. Kontekst fragmentów – 2. rozdział Dz

1. Święto Szawuot

Święto Tygodni, Święto Żniw czy też Zielone Świątki, Szawuot, jest obchodzone 6. dnia miesiąca Siwan (maj albo czerwiec w kalendarzu gregoriańskim) i jest związany z nakazem z 3. księgi Mojżeszowej 23,15-22. Święto to wypada w 50 dni po święcie Paschy i oznacza moment, w którym składa się Bogu ofiarę z pokarmów z nowych plonów zboża. Radość i wdzięczność Bogu za pobłogosławienie zbiorów towarzyszy uroczystości. Często święto to jest powiązane z Dekalogiem, o którym się mówi, że miał zostać dany Mojżeszowi dokładnie w tym czasie. Szawuot należy do tych świąt, w które mężczyźni byli zobowiązani pielgrzymować do Jerozolimy (5 Mojż. 16,16).

2. Dz 2,1-13 Wypełnienie obietnicy

Łukasz przedstawia Kościół jako lud napełniony Duchem Bożym, co go w zupełności legitymizuje (Duch Boży był zawsze obecny w historii ludu wybranego, ale rzadko w sposób tak bezpośredni). Wylanie Ducha jest przedstawiane inaczej niż w Ewangelii Jana (J 20,22 – w dzień zmartwychwstania!) i korzysta z wielu starotestamentowych motywów (por. objawienia Boga na Synaju, wiatr, święto Szawuot, zgromadzenie Izraelitów z wszystkich narodów w Jerozolimie). Wśród egzegetów podzielone są zdania czy pierwotnie chodziło o *glossolalię* (mówienie w ekstazie, niezrozumiałe), czy o *ksenolalię* (mówienie językami, których się wcześniej nie znało). Świadcami wylania Ducha są Żydzi zarówno z Palestyny, diaspory zachodniej, jak i wschodniej. Co ciekawe, brak pielgrzymów z późniejszych terenów misyjnych – Syrii, Cypru, Galacji, Macedonii, Achai.

3. Dz 2,14-41 Mowa Piotra i następujące po niej wydarzenia

Piotr zabiera głos jako przedstawiciel wszystkich apostołów (2,14 i 2,32). Jego mowa jest zarówno sądową (w zasadzie oskarżycielską), jak i doradczą (2,37-40). Całą mowę można zinterpretować jako chiastycznie zbudowaną (centralnymi elementami będą wypowiedzi zawarte w 2,31), bądź podzieloną na trzy części (według występujących apostrofów/zwrotów do adresatów):

1. 2,14-21 *Judejczycy i wszyscy mieszkańcy Jerozolimy*

Ta część mowy jest poświęcona objaśnieniu bezpośrednio poprzedzających ją w narracji wydarzeń. Fragment z księgi Joela 3,1-5 i 2,28-32 przytoczony jest jako zapowiedź, która właśnie została wypełniona, a więc oskarżenia o upicie się moszczem winogronowym (półproduktem w produkcji wina) są bezpodstawne, a honor apostołów obroniony – to, co się wydarzyło, było działaniem samego Boga. Istotne jest wspomnienie o dniu Pana (*hemeran kyriou*) – zapowiadanym przez szereg proroków (np. Am 5,18-20; choć te wypowiedzi mają różny kontekst i charakter!), w którym to czasie Bóg będzie działał w sposób zupełnie jawny i widoczny – zwłaszcza jako sędzia (starotestamentowy obraz sędziego różni się od znanego nam z tradycji rzymskiej). Wydarzenia opisywanej Pięćdziesiątnicy są przez to ułożone przy końcu czasów (por. z oczekiwaniem szybkiego nadejścia paruzji/ponownego przyjścia Jezusa Chrystusa na ziemię) i wskazują tym mocniej na Boga, jako podmiot sprawczy.

2. 2,22-28 *Izraelici*

Druga część mowy jest oskarżeniem słuchaczy o przelanie niewinnej krwi i to jeszcze rękami pogan, nie przestrzegających przykazań Tory (Pięcioksięgu) – czyli zupełnie bezprawnie. Jezus z Nazaretu był posłanym przez samego Boga i uwierzytelnionym (posłaniec w starożytności uosabiał w pewnym sensie tego, kto go posyłał – por. formuły posłannictwa proroków) w swojej działalności. Tego Jezusa zabili adresaci mowy (wina zbiorowa). Warto w tym miejscu przyjrzeć się jak o tym opowiada Ewangelia Łukasza – Łuk 23,1-25.

Zabity Jezus z Nazaretu został wzbudzony przez Boga z martwych i to właśnie o nim miał prorokować król Dawid (Ps 16,8-11), zapowiadając wyrwanie go z mocy śmierci, która nie mogła go powstrzymać.

3. 2,29-36 *Bracia*

Trzecia część rozpoczyna się od podkreślenia tego, że choć Dawid zmarł, to jego słowa mają charakter proroctwa i przewidział w nich zmartwychwstanie namaszczonego (Chrystusa). Sam Bóg wzbudził tego Jezusa z umarłych i wywyższył (śmierć krzyżowa była jedną z najbardziej haniebnych i poniżających), obdarzył obiecany darem – Duchem Świętym, którego wylanie jest dla słuchających widoczne i słyszalne.

Mowa kończy się oskarżeniem – Izrael zabił tego, którego Bóg ustanowił i Panem (użyte tu greckie słowo wskazuje na boskość) i Chrystusem.

4. **2,37-41 Słuchacze, nawrócenie, chrzty i pouczenie**

Ten fragment opisuje oddziaływanie mowy na słuchaczy, przyjęcie słów Piotra o konieczności upamiętania i przyjęcia chrztu w imieniu Jezusa Chrystusa. Duch Święty jest obiecany tym, którzy w ten sposób zareagują na głoszenie Piotra, bo też do nich odnosi się obietnica. Piotr poucza też jak powinno się kształtować życie po nawróceniu i przyjęciu chrztu.

3. **Komentarz**

w.22. Mowa jest wyraźnie zaadresowana do tych, którzy przynależą do Izraela, choć pochodzą z różnych części starożytnego świata. Mówca odwołuje się do wspólnego kontekstu religijnego i kulturowego. Bóg Izraela w Biblii Hebrajskiej powoływał ludzi i uwierzytelniał ich posłannictwo poprzez cuda/znaki, których dokonywali, a które powinny być wystarczającym dowodem ich pełnomocnictwa. *Objawy mocy i cuda i znaki* należałoby rozumieć zbiorczo, jako wszystko, co Bóg czynił w życiu Jezusa z Nazaretu. Bóg jest w całej mowie podmiotem sprawczym tego, co się wydarzyło.

w.23. Wprowadza oskarżenie wobec adresatów – zabili tego Jezusa z Nazaretu, który był posłańcem samego Boga. Posłużyli się rękami bezbożnych – namiestnika i legionistów rzymskich, którzy byli poganami (nie przestrzegali Tory i byli nieczyści kultowo), żeby wykonać wyrok śmierci. Przybicie do krzyża oznaczało najbardziej haniebną z możliwych śmierci, przeznaczoną przede wszystkim dla niewolników i przestępców politycznych. W takim razie ten, któremu sam Bóg nadał godność, został przez adresatów mowy jej pozbawiony.

Wyznaczenie wolą i przeznaczenie przez Boga (tee oorismenee boulee kai prognoosei tou Theou) wskazuje na to, że Jezus z Nazaretu został im wydany ze względu na suwerenną decyzję Boga i przewidzenie tego, co się stanie, tj. że Bóg w żadnym momencie nie utracił kontroli nad tym, co się stało.

w.32. Ten właśnie Jezus z Nazaretu został przez Boga wzbudzony z martwych, co przepowiedział Dawid (Ps 16,8-11). Piotr i apostołowie są świadkami (*martyres*) wzbudzonego przez Boga Jezusa. *Martyres* ma centralne znaczenie dla Dz – w Dz 1,8 jest użyty właśnie ten termin, świadkowie byli w starożytności gwarantami prawdziwości danego wydarzenia (2,32; 3,15; 5,32; 7,58; 10,39; 13,31; 22,15), a w Dz stanowią tych, którzy mają przekazywać to świadectwo dalej. W Biblii Hebrajskiej dla uznania prawdziwości danego wydarzenia potrzeba było dwóch świadków.

w.33. Bóg swoją mocą (prawicą) wywyższył (=Jezus siedzi na niebiańskim tronie, został intronizowany) tegoż Jezusa i dał mu obiecany dar – Ducha Świętego (gen. epexegeticus – *teen te epangelian tou pneumatos tou hagiou*). Jest to wypełnienie zapowiedzi z Łuk 3,16. Wylanie Ducha, które jest wypełnieniem zapowiedzi z księgi Joela 3,1-5 (Dz 2,17-21) o prorokowaniu (tożsamym w Dz 2 ze zwiastowaniem o wywyższonym Jezusie z Nazaretu), jest ściśle związane z wywyższeniem (do nieba) Jezusa z Nazaretu, wzbudzonego z martwych. Dla słuchaczy mowy wylanie Ducha było doświadczalne zmysłami – mogli widzieć i słyszeć oznaki tego, co się wydarzyło.

w.36. Stanowi zakończenie mowy i konkluzję – odrzucony i zabity Jezus z Nazaretu, jest ustanowiony PANEM (*kyrios* w Septuagincie/greckim tłumaczeniu ST jest określeniem przynależnym Bogu Izraela) i Chrystusem, obiecany Mesjaszem. Cały Izrael ma być tego

pewny (*ginoosketoo* oznacza więcej niż samą tylko wiedzę – wezwanie z w.36 jest związane z wszystkimi przytoczonymi w mowie dowodami z Pism i naocznymi świadkami).

w.37. Słuchacze zostali przeszyci na wylot tymi słowami (dosłowne tłumaczenie zwrotu – *katenygeesan teen kardian*) i pytali Piotra, używając bardzo podobnej formuły jak słuchacze Jana Chrzciciela (por. Łk 3,10). Słuchacze przyjmują słowa Piotra, że ciąży na nich wina odrzucenia posłanego przez Boga Jezusa, czyli sprzeciwienia się samemu Bogu, który działał w życiu, śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa z Nazaretu.

w.38. Piotr odpowiadając, wskazuje na drogę wyjścia z zaistniałej sytuacji. Po pierwsze słuchacze muszą się nawrócić (*metanoeesate* – brak dopełnienia, jest ono domyślne – jest nim Bóg). W judaizmie oznaczało to wyznanie grzechów i chęć do prowadzenia życia według Prawa. Następnym krokiem jest przyjęciem chrztu w imię Jezusa Chrystusa (powiązane z Dz 2,21; dosłownie *pod wezwaniem imienia* – jest to nietypowe wyrażenie w NT), co oznacza rozpoznanie działającego w Jezusie Boga Izraela i stanie się własnością Jezusa. Konieczność ochrzczenia się na odpuszczenie grzechów musiałaby być zaskoczeniem dla Izraelitów, którzy przecież już przynależeli do przymierza z Bogiem Izraela przez obrzezanie. Skutkiem chrztu jest odpuszczenie grzechów i otrzymanie daru Ducha.

Połączenie wezwania do upamiętania i chrztu na odpuszczenie grzechów jest bliskie głoszeniu Jana Chrzciciela, z tym że zapowiadał on to, co dopiero nadejdzie, a Piotr w Dz nawołuje do nich, na podstawie tego, co wydarzyło się w życiu, śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa Chrystusa.

W całej mowie nie znajdziemy wyraźnej myśli o odkupieńczym charakterze śmierci Jezusa. Odpuszczającym grzechy jest sam Bóg Izraela, który w życiu, śmierci, zmartwychwstaniu i wywyższeniu Jezusa był podmiotem działającym. Istotnym jest tu kontekst – mowa jest skierowana do narodu wybranego (podobnie jak Dz 3,12-26, zwł. 3,19) i to decyduje o jej charakterze (por. Dz 10,34-43; 17,22-31).

Obietnica otrzymania daru Ducha Świętego jest wyznacznikiem Kościoła jako wspólnoty, w której Bóg jest obecny w sposób szczególny. Przedstawienie życia wspólnoty uczniów w Dz 2,42-47 należałoby widzieć w powiązaniu z działaniem Ducha.

w.39. Obietnica daru Ducha jest rozszerzona tutaj na słuchaczy, ich potomków oraz będących daleko (wydaje się, że chodzi w pierwszym rzędzie o Żydów z diaspyry), jak wielu ich tylko Bóg powoła.

4. **Podsumowanie**

Dz 2,22-23.32-33.36-39 stanowią fragmenty mowy misyjnej według narracji Łukasza. Zawierają stałe elementy, obecne również w innych mowach Dz – wprowadzenie do określonej sytuacji, zwiastowanie o śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa, podkreślenie świadectwa uczniów, dowody z Pism i wezwanie do nawrócenia.

Centralne znaczenie dla całej mowy ma podkreślenie suwerennego działania Boga Izraela w życiu, śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa, wywyższonego i ustanowionego Mesjaszem i Panem. Ukrzyżowanie wysłannika Boga rękami pogan zrodziło ciężącą na słuchaczach kazania winę, której uświadomienie powinno prowadzić do nawrócenia do Boga Izraela i chrztu pod wezwaniem Imienia Jezusa. Odpuszczenie grzechów i otrzymanie daru Ducha Świętego, obiecanego Izraelowi w Biblii Hebrajskiej jest skutkiem nawrócenia (czyli wyznania grzechów i chęci życia według Prawa) i chrztu.

Dla Łukasza Kościół jest wspólnotą napełnioną Duchem Świętym, która jest ściśle związana z Izraelem i danymi w Biblii Hebrajskiej obietnicami, które spełniły się w życiu, śmierci i

zmartwychwstaniu Jezusa z Nazaretu, wywyższonego Chrystusa i Pana. Przyjęcie do wiadomości tego, że to sam Bóg Izraela go wybrał, uwiarygodnił, przeznaczył i ostatecznie wywyższył, po potwornym poniżeniu jakiego doświadczył od ludzi, ma fundamentalne znaczenie dla przynależności do wspólnoty wierzących